

KUNST SKJER DER FOLK FERDES

En veileder for initiering av
kunstprosjekter i offentlige rom

03 Hvor kunst finner sted

«Det offentlige rom er mer enn et avgrenset område i byen. Det kan også være et rom der brokete interesser oppstår, synliggjøres og kolliderer, og et slags samtale-rom.»

Eva Gonzále-Sancho og Per Gunnar Eeg-Tverbakk,
Kunstforum nr.1 – 2015

Denne veilederen gir 13 eksempler på ulike kunstprosjekter gjennomført ved ulike steder/arenaer i Oppland i løpet av de siste ti årene.

Eksempel 1

The Road fra utstillingen Dokumentasjon: Hamskifte ved Oppland kunstsenter. Kunstner: Lars-Andreas Tovey Kristiansen, Prosjekteiere: Statens veivesen/Oppland fylkeskommune
Kunstkonsulenter: Eivind Slettemeås, Viel Bjerkeset Andersen, Foto: Øystein Thorvaldsen.

«Kunst i offentlige rom kan fungere på egne premisser, ikke som kompromiss mellom kunstnerisk frihet, det offentlige rommets krav og vår rutinerne bruk av det, men som en gjensidig utforskning av muligheter og måter å kommunisere og oppdage verden på.»

Fra Kunst på Hadeland VGS,
Eivind Slette-meås, kunstkonsulent.

Eksempel 2

The Wall is in your mind, Hadeland videregående skole.
Kunstner: Ole Lislrud, Prosjekteier: Oppland fylkeskommune,
Kunstkonsulenter: Ester Helén Slagsvold, Eivind Slette-meås.
Prosjektet er støttet med Koro-midler. Produksjonsår: 2013.
Foto: Lotten Pålsson.

The Wall is in your Mind er ett av tre kunstprosjekter ved Hadeland vgs. Kunstneren Ole Lislrud sier om sitt verk:

«Det er mitt håp at teksten *The Wall is in your MIND* kan bidra til en forståelse for de mulighetene og det potensiale man har, på tross av stengsler man bærer med seg.»

Veggarbeidet består av store porselenstavler med silketrykk, og et vegg-maleri på betong. Veggen er ca 14m høy og 6,5m bred. Elevene deltok i arbeidsprosessen med kunstverket gjennom en workshop.

Hvordan komme i gang

06

For å oppnå et godt resultat, er det en lønnsom investering å benytte seg av kunstfaglig kompetanse. En kunstkonsulent eller kurator har ansvaret for å utarbeide en kunstplan som er et nøkkeldokument under arbeidet med å realisere kunstprosjektet. Kunstplanen er også en forutsetning for å få utløst midler fra Koro (Statens fagorgan for kunst i offentlige rom). Kunstkonsulenten leder kunstutvalget og sørger for at både demokratiske og kunstfaglige hensyn blir godt ivaretatt.

Koro: Gjennom KOM-ordningen støtter Koro kommunale og fylkeskommunale kunstprosjekter.

Mer informasjon om ordningen ligger på koro.no. Nettsiden har også maler for kontrakter, oversikt over konsulenter og en søkeportal der oppdrag og konkurranser kan utlyses.

URO-midler kan også søkes Koro:

URO er en tilskudds- og produksjonsstøtteordning som bidrar til realisering av kunstprosjekter i uterom og i andre åpne offentligheter.

Viktig å huske på:

All omsetning av kunst er lovpålagt å betale 5% kunstavgift til Billedkunstnernes hjelpefond (BKH), dette må legges inn i kunstbudsjettet.

07

På Oppland kunstsenterers hjemmeside, kunstopp.no, ligger dokumentet kalt Arbeidsverktøy som OKiOR har utarbeidet, under fanen «Oppland kunst i offentlig rom».

Det kan brukes som en sjekkliste på hva som er viktig å gå gjennom og ta stilling til ved igangsetting og gjennomføring av kunstprosjekter. Arbeidsverktøyet kan også benyttes ved utarbeidelse av kravspesifikasjon til de ulike aktørene/funksjonene i prosessen.

Stedet er det konkrete utgangspunktet når et kunstprosjekt i offentlige rom initieres og gjennomføres. Det være seg stedets historikk, topografi, sosiologi, funksjon og hvem som vil være målgruppa/brukere av kunstverket. Det er derfor viktig at dette tas i betraktning ved oppstart av nye prosjekter.

Eksempel 3

3-2-1, Otta videregående skole. Kunstner: Fredrik Raddum, Prosjekteier: Oppland fylkeskommune, kunstkonsulent: Egil M Kurdøl, Heidi Rødstøl. Prosjektet mottok KOM-midler fra Koro.Produksjonsår: 2013. Foto: Egil Martin Kurdøl, Øystein Thorvaldsen.

Stedets egenart og historikk

10

Østre Toten kommune praktiserer at en prosentandel av byggebudsjettet i alle kommunale nybygg avsettes til kunstprosjekter. Dette betyr at det er mulig å komme tidlig inn i planleggingen av byggesaken og at det blir enklere f.eks. å integrere kunstprosjektet i arkitektur eller utomhusområde.

Dyveke Sanne sier om verket «Lumen Sapiens»: Biblioteket og medierommet på Kapp skole er uten dagslys. Dagslyset kommer kun fra tilstøtende rom. Den store lufttekanalen midt i rommet har fått fire flate lysekroner, en på hver side, bak tykt glass. Lysekronene står som omvendte silhuetter, skåret ut i speilfolie, der lyset spres ut i rommet gjennom baklyst melkehvitt glass. Lysekronene er kopier av en gammel lokal oljelampe og tre lysekroner fra kjente og viktige demokratiske institusjoner i samfunn og historie: Universitetet i Oslo, Nasjonalbiblioteket og Eidsvollsbygningen.

11

Eksempel 4

Lumen Sapiens, Kapp skole. Kunstner: Dyveke Sanne. Prosjekteier: Østre Toten kommune, Kunstkonsulent: Kari Oline Øverseth. Produksjonsår 2009. Prosjektet er støttet med Koro-midler. Foto: Dyveke Sanne.

Samarbeide på tvers av kommunegrenser

12

Kommunene Etnedal, Nord-Aurdal, Sør-Aurdal, Vestre Slidre, Øystre Slidre har samlokalisert mange av kommunenes helsetilbud ved byggingen av Valdres lokalmedisinske senter på Fagernes. Senteret åpnet høsten 2016.

Det har foregått en grundig prosess i hvordan kunstprosjektene ved VLMS skulle realiseres der kulturnettverket bestående av kultursjefene i de respektive kommunene, sørget for at ulike interessegrupper ble hørt.

Proessen gikk over tid, dette sikret en god dialog og forståelse for prosjektene. I alt fire delprosjekter ble realisert. Kultursjef Gabrielle Becker i Etnedal kommune: Det har hele tiden vært fokus på hvordan man kan sikre medvirkning, samtidig beholde beslutningsmyndigheten i kunstutvalget.

Eksempel 5

Menneske og natur 1 og 2, Valdres lokalmedisinske senter, Fagernes. Kunstner: Arve Rønning. Prosjekteier: Valdres lokalmedisinske senter – eiendom IKS. Kunstkonsulent Jannecke Lønne Christiansen, Prosjektet er støttet med Kommidler fra Koro. Produksjonsår: 2016. Foto: Øystein Thorvaldsen.

Prosjekter som tar nye arenaer i bruk

14

Desentralisert kunstpraksis rommer begreper som stedskunst, landart og kunst i natur. Det er en kunstpraksis som ikke begrenses av den tradisjonelle bruken av steder som museer, gallerier, offentlige bygninger, uterom eller parker. Prosjektene er stort sett temporære. Oftest er det kunstnere som tar initiativ til nye prosjekter. Både kommuner og fylkeskommunen har deltatt i utviklingen av flere prosjekter og bl.a. støttet dem økonomisk. Noen er støttet av URO-midler fra Koro.

Praksisen har vært en kontinuerlig del av kunstvirksomheten i Oppland siden begynnelsen av 1980-tallet. Dette har ført til mange internasjonale samarbeidsprosjekter. De har både hatt tilhørighet i Oppland, men også foregått utenfor Norge med deltagelse av flere kunstnere fra Oppland.

15

Eksempel 6

UT-21 ble arrangert på Lillehammer i 2008 og var et polsk-norsk samarbeide som foregikk både inne i bykjernen og ute i et av byens mest populære turområder; Kvitmannsberget. UT-21 ble betegnet som et intervensjonistisk kunstprosjekt, det vil si kunst som på en eller annen måte integrerer eller reflekterer over de fysiske, sosiale eller mentale strukturer knyttet til et bestemt sted. Ca. 20 kunstnere fra Polen og Norge deltok i prosjektet.

Fra åpningen med omvisning av verket *Gangavstand til skoler, butikker og turområder*, Kvitmannsberget 2008. Kunstner: Marit Arnekleiv. Foto: Marit Arnekleiv.

Kunst som stedsutvikler

16

Prosjektet Vegskille består av kunstprosjekter i fem kommuner i Gudbrandsdalen. Intensjonen er at kunstprosjektene skal være med på å utvikle tettstedene langs nye E6. De reisende langs E6 skal få nye grunner til å besøke tettstedene på vegen gjennom Gudbrandsdalen.

Prosjektet inngår i et større samarbeid mellom Statens vegvesen v/E6 Biri-Otta-prosjektet, Oppland fylkeskommune og Visit Lillehammer.

Åtte tettsteder i Gudbrandsdalen får ulike kunstverk. Noen er av temporær karakter, andre permanente. Gjennom forprosjekter i kommunene har kunstnerne sett på stedenes egenart og utviklet kunstprosjektene ofte i samarbeide med ulike befolkningsgrupper i kommunene. To kunstkonsulenter, Eivind Slette-meås og Viel Bjerkeset Andersen har bistått i utviklingen av prosjekt Vegskille. Prosjektene er støttet med KOM-midler fra Koro.

17

Eksempel 7

Kunstneriske intervensjoner. Kunstneren Lars Kjemphol har laget et verk i samarbeid med 7. klasse på Aurvoll skole. Høsten 2016 deltok elevene i workshops med kunstneren og elevene kom med forslag til motiver og ideer. Disse har kunstneren transformert med sitt eget uttrykk til et stort veggmaleri på skolens murvegg.

Prosjekteier: Øyer kommune. Kunstkonsulent: Viel Bjerkeset Andersen. Fotograf: Erik Berg Johansen

Integrert kunst, kunst som går i dialog med arkitekturen

18

Beboerne ved Skårsetlia Omsorgsboliger ønsket seg et sted der de kan sitte sammen ute. Kunstneren Mette L'Orange tok i bruk fasadeflater i bygningsenhetene, som med størrelse -og fargekombinasjoner bidro til å binde flatene sammen og skape en plass mellom husene. Benkene som ble laget til stedet, understreker plassen ved både gruppering, farge -og materialvalg.

Det ligger en premiss ved et integrert verk at man bør komme tidlig inn i byggeprosessen og ha god dialog med alle involverte parter.

Ved større integrerte kunstprosjekt, bør opplysninger om kunstprosjektet inngå i konkurransegrunnlaget som tilbydere av entreprisen for bygget skal forholde seg til.

19

Eksempel 8

Skårsetlia Omsorgsboliger. Kunstnere: Mette L'Orange, Katrine Vestøl og Morten Engebretsen. Prosjekteier: Lillehammer kommune. Kunstkonsulent: Hilde Aagaard. Produksjonsår: 2009. Foto: Jørn Hagen.

Rommet som arkitekturen skaper

20

Rampa ved Nord-Aurdal skole

For at et kunstverk skal oppleves som en del av et sted eller byggverk, er det ikke nødvendigvis bygget i seg sjøl som er med å knytte forbindelsene, men like mye rommet som arkitekturen skaper. Ved Nord-Aurdal skole har kunstner Eirin Støen bygd opp en sittesкульптур inne i et buet atrium. Skulpturen tar i bruk og bidrar til en understreking av både bygningsstrukturen og det romlige. *Rampa* inviterer til en sosial møteplass som i sin robusthet tåler å bli brukt på mange måter.

21

Eksempel 9

Rampa, Nord-Aurdal skole, Fagernes. Kunstner: Eirin Støen. Prosjekteier: Nord-Aurdal skole, Oppland fylkeskommune. Kunstkonsulent: Eivind Sletteemeås. Produksjonsår: 2013. Foto: Øystein Thorvaldsen.

Leik og fysisk utfoldelse i fokus 22

En skolegård er ofte en velegnet arena for kunstprosjekter. Der ferdes både barn og voksne, som regel er skolen også brukt til ulike aktiviteter på kveldstid. På Vindingstad skole i Gjøvik er Rolv Starup sin stedstilpassede skulptur i rustfritt stål et visuelt lekent element som også skaper et rytmisk samspill med arkitekturen. *Flow* setter både sin signatur på skolen og uteområdet, samtidig inviterer den til kreativ leik og utfoldelse. Skulpturen er en konstruksjon av rørbuer satt sammen i et geometrisk systematisk mønster. Lengde 6,0 meter, bredde 4,0 meter og største høyde 1,5 meter.

Eksempel 10

Flow, Vindingstad skole, Gjøvik. Kunstner: Rolf Starup.
Prosjekteier: Gjøvik kommune. Kunstkonsulent: Ansgar Ole Olsen. Produksjonsår: 2007. Foto: Ansgar Ole Olsen.

23 Private gaver

I forbindelse med Gjøvik bys 150-års-jubileum mottok kommunen en pengegave fra Toten Sparebank. Kommunen valgte å engasjere en kunstkonsulent og vanlige prosedyrer ble fulgt. Etter at en åpen prekvalifisering var avholdt, valgte en jury ut fem kunstnere som ble invitert til å delta i en lukket konkurranse. Juryen var sammensatt av politikere og personer med kunstfaglig kompetanse. En folkejury i regi av Oppland Arbeiderblad kåret så til slutt vinner-utkastet.

Eksempel 11

PonteVerde, Gjøvik kultursenter, kunstner: Ulla-Mari Brantenberg, prosjekteier: Gjøvik kommune, kunstkonsulent: Reidun Bull Hansen. Produksjonsår: 2011. Foto: Brynjar Eidstuen.

Nyttig informasjon

24

Koro, er statens fagorgan for kunst i offentlige rom som forvalter kunst i statlige bygg og disponerer midler til kommunale og fylkeskommunale bygg og uterom. (Kom-ordningen og URO-midler).

Kunst i offentlige rom, erstatter det tidligere begrepet utsmykning.

Kunstprosjekt, begrepet kan dekke ulike typer kunstverk, beskrevet og begrunnet i kunstplanen.

Kunstutvalg, består av byggherre, brukerrepresentant, kunstkonsulent (prosjektleder) arkitekt, i noen kommuner er utvalget også supplert med en politisk valgt representant. Kunstplanen, selve nøkkeldokumentet i arbeidet med kunstprosjektet.

Kunstkonsulent/kurator, kunstfaglig prosjektleder,

Byggherre engasjerer kunstkonsulent med kunstfaglig kompetanse.

Konsulenten er gjerne leder for kunstutvalget, og benevnes ofte som kunstfaglig prosjektleder. Byggherre kan også engasjere en kurator til å utvikle et kunstprosjekt, da vil kunstutvalget ha en noe mindre rolle.

25

Nyttig informasjon

Valg av kunstnere til et kunstopdrag kan gjøres gjennom:

- Prekvalifisering, egenpresentasjon
- Åpen konkurranse
- Lukket konkurranse
- Direkte oppdrag

Temporære prosjekter, kunstprosjekter som er laget for å eksistere en kort stund, det skal foreligge en plan for demontering.

Permanente prosjekter, materialvalg og gjennomføring tilsier at prosjektet skal ha en viss levetid, det utarbeides bl.a. drift og vedlikeholdsplan som byggherre er forpliktet til å følge.

Integrerte kunstverk, prosjekter som er planlagt skal inngå i selve arkitekturen, bygget eller plassen.

Spør oss gjerne om råd og veiledning

26

OKiOR tilbyr vederlagsfritt møte med veiledning for oppstart av kunstprosjekter. Videre medvirkning honoreres med Koros gjeldende satser for kunstkonsulentarbeid; OKiOR kan være behjelpelig med å definere rammene på anskaffelser, med forslag på utlysningstekst, kravspesifikasjon og tildelingskriterier. Vi kan videre bidra til å kvalitetssikre kunstplaner og være et rådførende organ for kunstutvalg og konsulent.

Eksempel 12

Der solen er stum, Vinstra videregående skole. Kunstner: Anna Sigmond Gudmundsdottir. Prosjekteier: Oppland fylkeskommune. Kunstkonsulent: Ansgar Ole Olsen. Produksjonsår: 2017. Foto: Øystein Thorvaldsen.

27

Oppland kunst i offentlige rom (OKiOR) er et rådgivende organ og en produksjonsenhet ved Oppland kunstsenter.

- OKiOR arbeider for at flest mulig skal kunne oppleve kunst av høy kvalitet i offentlige inne- og ute- rom – i hele fylket.
- OKiOR kan bistå kommunene og fylkeskommunen i Oppland ved oppstart av nye kunstprosjekter ved å være med å tydeliggjøre hvilke muligheter som finnes ved initiering og gjennomføring av kunstprosjekter i offentlige rom.
- OKiOR bistår også kunstnere og kunstnergrupper med egeninitierte kunstprosjekter som finner sted i Oppland.
- OKiOR innehar en kunstkompetanse med god kjennskap til hvordan ulike prosesser fungerer i kommunene og har derfor mulighet til å tilrettelegge spesifikt for hver enkelt kommune.
- OKiOR kan bistå med utlysning og forslag til kunstkonsulenter.
- OKiOR har et bredt nettverk av dyktige kunstnere som kan forespørres til ulike oppdrag.
- OKiORs hovedfokus er alltid å få kunstprosjekter gjennomført der både prosessen og det kunstfaglige aspektet blir godt ivaretatt.

Oppland kunstsenter har som formål å styrke det regionale kunstfeltet ved å synliggjøre kunstens posisjon gjennom formidling og dialog med samfunnet. Våre utstillinger og arrangementer er bidrag til samfunnsdebatten på flere områder. Oppland kunstsenter eies av Billedkunstnerne i Oppland, Norske Kunsthåndverkere Øst-Norge og inngår i det nasjonale nettverket «Kunstsentrene i Norge» (KiN).

Oppland Kunstsenter
Kirkegata 68,
2609 Lillehammer

+47 971 22 422
post@kunstopp.no
www.kunstopp.no

Kunstsenteret støttes av
Oppland fylkeskommune,
Lillehammer kommune

Denne side: #Kroppen13, idrettsplassen på Tretten. Kunstner: Anders Jakobsen. Prosjektet er utviklet i samarbeid med ungdommer i Øyer og Tretten. Prosjekteier: Øyer kommune. Kunstkonsulent: Viel Bjerkeset Andersen. Fotograf: Erik Berg Johansen. **Forside:** Utsnitt av Anna Sigmond Gudmundsdottirs maleri *Der solen er stum* Vinstra, VGS 2017.